

තොරතුරු සාක්ෂරතාව, එහි ඓතිහාසික වර්ධනය සහ තත් විෂයෙහි ජාතික අධ්‍යාපන ප්‍රතිපත්තියක අවශ්‍යතාව: ශ්‍රී ලංකා අධ්‍යාපන ක්ෂේත්‍රයට අදාළ විමසුමක්

ලලිත් වික්‍රමනායක

කෘෂිවිද්‍යා පීඨ පුස්තකාලය, ශ්‍රී ලංකා සබරගමුව විශ්වවිද්‍යාලය, බෙලිහුල්ලිය.

සාරසංක්ෂේපය

තොරතුරු සාක්ෂරතාව නම් විෂය අධ්‍යයනය ශ්‍රී ලාංකික සමාජයේ බොහෝ පිරිසකට අහිතව මාතෘකාවක් වුවත් පුස්තකාල පාඨක උපදෙස් සේවාවේ වඩාත් ම සංවර්ධිත අවධිය ලෙස සැලකිය හැකි අතර දැනට දශක තුනක පමණ සිට ක්‍රමික මෙන් ම සීඝ්‍ර වර්ධනයකට ලක්ව ඇති විෂයකි. අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලියේ නියුතු සෑම ආයතනයක් මෙන් ම සෑම පුද්ගලයෙකු ම අනිවාර්යයෙන් ම දැඩි අවධානයක් යොමු කළ යුතු විෂය ක්‍ෂේත්‍රයක් වන තොරතුරු සාක්ෂරතාව කෙරෙහි ප්‍රමාණවත් තරම් සැලකිල්ලක් මේ දක්වා යොමුව නොමැති බව පෙනීයන්නේ තත් විෂය පිළිබඳ ව පුළුල් මට්ටමේ සමාජ කතිකාවක් අදාළ ක්‍ෂේත්‍ර තුළ මේ දක්වා දැකිය නො හැකි නිසාවෙනි. මේ සඳහා විවිධ වූ ප්‍රපංචයන් හේතු කාරණා වී ඇති බවත් ඒ අතර ප්‍රධාන වශයෙන් ම පාසල් අධ්‍යාපනයේ මෙන් ම උසස් අධ්‍යාපනයේ මෙකී විෂය ප්‍රායෝගික ව භාවිත නොවන්නක් මෙන් ම ඉගැන්වෙන්නක් නොවීමත්, තත් විෂය පිළිබඳ ව දේශීය භාෂාවන්ගෙන් සාහිත්‍ය ලියවී නොමැති වීමත් හේතු කාරණා වී ඇත. අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය තුළ පාසල් විෂය මාලා සංශෝධන හා ප්‍රතිසංස්කරණ පිළිබඳ ව නිරන්තර සාකච්ඡා කළ ද එකී යෝජනාවල හෝ උසස් අධ්‍යාපන ආයතන තුළ හෝ ජාතික අවශ්‍යතාවක් සේ සලකා, පුළුල් මට්ටමින් තොරතුරු සාක්ෂරතාව හා එහි අවශ්‍යතාව පිළිබඳ ව සාකච්ඡා කරන බවක් ද නොපෙනේ. මෙය වත්මන් සමාජයේ අධ්‍යාපන ක්‍රමය මුහුණ පා ඇති බලවත් ගැටලුවක් හෙයින් වහ වහා තොරතුරු සාක්ෂරතාවෙන් අනුන ජාතියක් ගොඩනැගීමට අවශ්‍ය පියවරයන් අදාළ සම්පත්දායකයන් මෙන් ම අදාළ ආයතන විසින් ගත යුතු බව මෙම අධ්‍යයනය මගින් අවධාරණය කෙරේ.

කේන්ද්‍රීය වචන: පාඨක අධ්‍යාපනය, තොරතුරු සාක්ෂරතාව, ජාතික අධ්‍යාපන ප්‍රතිපත්තිය, ඉගෙනුම් හා ඉගැන්වීම් ක්‍රියාවලිය

හැඳින්වීම

ලෝකයේ සංවර්ධිත හා සීඝ්‍ර සංවර්ධනයකට ප්‍රවිශ්ට වී ඇති බොහෝ රටවල් තම සංවර්ධනයේ අභිමතාර්ථ මුදුන් පමුණුවා ගෙන ඇත්තේ පුළුල් සමාජ කතිකාවක් මගින් දිගුකාලීන අරමුණු ඔස්සේ ජාතික ප්‍රතිපත්තීන් ගොඩනැගීම හා ඒ ඔස්සේ ජාතිය මෙහෙයවීමෙනි. එහෙත් බොහෝ උණ සංවර්ධිත නැතහොත් සංවර්ධනය වන රටවලට පොදු වූ ලක්ෂණයක් වන්නේ සමාජයේ සෑම ස්ථරයක් ම අතිශයින් දේශපාලනීකරණයකට ලක්වීම යි. මෙම ලක්ෂණය ශ්‍රී ලංකාවට ද පොදු වන්නේ ශ්‍රී ලංකාව ද සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටක් නිසා ම පමණක් නොව දේශපාලන බල අරගලයේ උපරිමය විදහාපාන රටක් වශයෙනි. දේශපාලන බලය හුවමාරුවීම තුළ විවිධ සමාජ ස්ථරයන්ගේ ප්‍රතිපත්ති නිරන්තර වෙනස්වීම ද ශ්‍රී ලංකාවට හා එහි ජනයාට ඉතා හුරු පුරුදු සංසිද්ධියකි.

මේ අතර විවිධ ප්‍රතිසංස්කරණ (reforms) මගින් අධ්‍යාපන ක්‍රමය තරම් දේශපාලනඥයන්ගේ අත්හදා බැලීම්වලට නතු වූ හා ඒ මගින් යහපත් ප්‍රතිඵලවලට වඩා දිගුකාලීන අයහපත් ප්‍රතිඵල ගෙනදුන් වෙනත් විෂය ක්‍ෂේත්‍රයක් ශ්‍රී ලංකාවේ නොමැති තරම් ය. නව අධ්‍යාපන ප්‍රතිසංස්කරණ කෙතරම් හඳුන්වා දුන්න ද වත්මන් අවශ්‍යතාවන් (current requirements) බොහෝමයක් ද අනාගත අපේක්‍ෂාවන් ද (future expectations) ඒවායේ අන්තර්ගතයෙහි සැබැවින් ම නොමැති බව වැටහෙන්නේ ඒවා හඳුන්වා දී කලක් ගතවුවාටත් පසුව ය. මේ සඳහා දිය හැකි හොඳ ම උදාහරණය විය හැක්කේ තොරතුරු සාක්ෂරතාව නොහොත් ඉංග්‍රීසි බසින් 'information literacy' යනුවෙන් හඳුන්වන අධ්‍යාපනික ක්‍රියාදාමය යි.

රොක්මන් (2003:209-210) පැහැදිලි කරන ආකාරයට 21 වන සියවසේදී තොරතුරු සාක්ෂරතාව නම් විෂය පුස්තකාල ක්‍ෂේත්‍රයට පමණක් ආවේනික වූ විෂයක් නොව ඉගැනුම් හා ඉගැන්වීම් ක්‍රියාවලියේ නියුක්ත අධ්‍යාපන ක්‍ෂේත්‍රයේ සියලු දෙනාට (stakeholders) වැදගත් වූ විෂයකි. කෙසේ වෙතත් වර්තමානය වන විට ලෝකයේ බොහෝ දියුණු රටවල තොරතුරු සාක්ෂරතාව නම් විෂය පුස්තකාල හා විඥාපන විද්‍යා විෂය ක්‍ෂේත්‍රය අතික්‍රමණය කර ඇත. එහෙත් ඒ හා සමාන ව ලංකාවේ අධ්‍යාපන ආයතන පුස්තකාල අනුවර්තනය වී ඇත් ද? වෘත්තිකයන් කොතෙක් දුරට මෙකී විෂයෙහි දැනුවත් වී ඇත් ද? පාඨක අධ්‍යාපනයේදී නැතහොත් පුස්තකාල උපදෙස් සඳහා මෙහි ඉගැන්වෙන න්‍යායන් කොතෙක් දුරට අත්හදා බැලේ ද? පුස්තකාලය හා විඥාපන විද්‍යා විෂය තම විෂය ක්‍ෂේත්‍රය ලෙස තෝරා ගන්නා විද්‍යාර්ථීන්ට තත් ආයතන එනම් කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලයේ පුස්තකාල හා විඥාපන විද්‍යාව පිළිබඳ ව ජාතික ආයතනය¹ හා කැළණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ පුස්තකාල හා විඥාපන විද්‍යා අධ්‍යයන අංශය² මගින් මෑතක සිට මෙකී විෂය ඉගැන්වූව ද ඔවුන් එකී විෂය ප්‍රායෝගික ව සමාජ ගත කරන්නේ ද යන්න විමර්ශනය කිරීමට කාලය එළඹ ඇත්තේ ඒ පිළිබඳ ව පශ්චාත්-අධ්‍යයනයන් කළ බවට සාක්ෂ්‍ය තත් විෂයෙහි දේශීය සාහිත්‍ය තුළ වාර්තා ගතව නැති හෙයිනි.

තොරතුරු සාක්ෂරතාව හා ශ්‍රී ලංකාව පිළිබඳ ව අධ්‍යයනය කිරීමේදී Empowering 8 Problem-Solving මොඩලය හැර වෙනත් අවධානය යොමු කළ යුතු ප්‍රමිතීන් (standards) හෝ ප්‍රතිපත්ති (policies) සංවර්ධනය කර නොමැත. ප්‍රදීපා හා අලහකෝන්ට් (2005:31-41) අනුව වසර 2003 දී කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලයේ පුස්තකාල හා විඥාපන විද්‍යාව පිළිබඳව ජාතික ආයතනය පාසැල් පුස්තකාලාධිපතින්ගේ පාඨමාලා සඳහා තොරතුරු සාක්ෂරතාව ඇතුළු කර ඇත. එහෙත් තත් විෂය ඉගැන්වීමට ආචාර්යවරුන් නොමැති හෙයින් ආචාර්ය පෙනී මූර් (Dr. Penny Moore) ලවා අදාළ ආචාර්යවරුන්ට සති දෙකක වැඩමුළුවක් පවත්වා ඇත. ඔවුන් තවදුරටත් විස්තර කර ඇති ආකාරයට තත් විෂයෙහි අභිවෘද්ධිය

1. කැළණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ පුස්තකාල හා විඥාපන විද්‍යා අධ්‍යයන අංශය තත් විශ්වවිද්‍යාලයේ අභ්‍යන්තර විද්‍යාර්ථීන් සඳහා 1974 වසරේ ආරම්භ කළත් ඉතා මෑතක් වන තුරුම තොරතුරු සාක්ෂරතාව එහි පාඨමාලා සඳහා එක්කර නොතිබුණි.

2. කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලයේ පුස්තකාල හා විඥාපන විද්‍යාව පිළිබඳව ජාතික ආයතනය 1999 වසරේ ආරම්භ කරන්නේ විශේෂයෙන් ම පාසල්, විවිධ රාජ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන ආයතන පුස්තකාලාධිපතින් හා තත් විෂය පිළිබඳව ඇල්මක් දක්වන විද්‍යාර්ථීන් සඳහා විජලෝමා සහ පශ්චාද් උපාධි ලබා දීමේ අරමුණෙනි. ආරම්භයේ සිට ම තොරතුරු සාක්ෂරතාව මූඛ්‍ය පරමාර්ථය කරගෙන ඇති මෙම ආයතනය 2003 වසරේ සිටම දිවයිනේ තත් විෂය උගන්වන ප්‍රමුඛතම ආයතනය යි.

කෙටිකාලයක් තුළ සාක්ෂාත් කරගැනීමට ශ්‍රී ලංකාව වැඩි වැඩියෙන් තොරතුරු සාක්ෂරතාව සඳහා නිරාවරණය විය යුතුය.

Empowering 8 Problem-Solving මොඩලය හඳුන්වා දී වසර ගණනාවක් ගතව ඇතත් එය භාදක කර ජාතික මට්ටමින් තොරතුරු සාක්ෂරතාව ව්‍යාප්ත කිරීමේ පුළුල් වැඩ පිළිවෙළක් ක්‍රියාත්මක කර නැත. කොළඹ විශ්ව විද්‍යාලයේ පුස්තකාල හා විද්‍යාපන විද්‍යා ජාතික ආයතනය (NILIS) මේ සම්බන්ධව කටයුතු කරන ප්‍රධානතම ආයතනයයි. එමගින් ඉටු කරන විවිධ අධ්‍යාපනික පාඨමාලා හා සමාජයීය කර්තව්‍යයන් ජාතික මට්ටමින් අගය කළ යුතු මට්ටමක පැවතියත් එකී ආයතනය දැනට වඩා පුළුල් පරමාර්ථ ඔස්සේ ප්‍රතිසංවිධානය කිරීම මගින් පාසැල් පුස්තකාලයාධිපතින් පමණක් නොව ප්‍රාදේශීය සභා හා නගර සභා පුස්තකාලයාධිපතින් මෙන් ම උසස් අධ්‍යාපන ආයතන පුස්තකාලයාධිපතින් ද වහා වහා තොරතුරු සාක්ෂරතාව ය කෙරෙහි නැඹුරු කළ හැක.

පුස්තකාල හා විද්‍යාපන විද්‍යා ජාතික ආයතනය (NILIS) මගින් දැනට වසර කිහිපයක සිට ම ප්‍රාථමික හා ද්විතීයික අධ්‍යාපනය මුල් කර ගෙන විවිධ අධ්‍යාපනික පාඨමාලාවන්, වැඩ සටහන් හා පුහුණු සැසි ක්‍රියාත්මක කළත් එකී පාඨමාලාවන්ගේ ප්‍රායෝගිකත්වය හා වැඩ සටහන්වල හා පුහුණු සැසිවල සාර්ථකත්වය පිළිබඳ ව පසු විමර්ශනයන් (continues post evaluations) සිදුකර ඇත්තේ මද වශයෙනි. එමෙන් ම තත් ආයතනය මගින් පුහුණු කරන ලද පාසැල් පුස්තකාලයාධිපතින් සේවයේ නියුතු පාසැල් ආශ්‍රිත ව ද ප්‍රමාණවත් තරම් අධ්‍යයනයන් සිදුව නොමැති බවට තත් විෂයෙහි වාර්තාගත සාහිත්‍යය සාක්ෂි දරයි.

කෙසේ වෙතත් ශ්‍රී ලංකාවේ වඩාත් සංවර්ධිත මට්ටමෙහි ඇති උසස් අධ්‍යාපන ආයතන ලෙස සැළකෙන විශ්වවිද්‍යාලයන්හි ද පුස්තකාල උපදෙස් (library instruction / bibliographie instruction) සඳහා තොරතුරු සාක්ෂරතාවයෙහි යම් යම් උපාංගයන් ඉගැන්වෙනවා හැර එකී ආයතන සඳහා වෙන් වෙන්ව ජ්‍යෙෂ්ඨ උසස් අධ්‍යාපන ආයතනය සඳහා සංවර්ධනය කළ තොරතුරු සාක්ෂරතාව පිළිබඳ ප්‍රතිපත්තියක් නොමැති බවට දැනට ප්‍රකාශයට පත්ව ඇති පර්යේෂණ පත්‍රිකා හා ප්‍රකාශන සාක්ෂි දරයි. (Jayatissa, 2008; Jayatissa, 2009; Mashroofa, 2009; Seneviratne, 2009; Ranaweera, 2010). එහෙයින්, සමස්ත අධ්‍යාපන ක්ෂේත්‍රය එනම් පාසැල්, විශ්වවිද්‍යාල හා අනෙකුත් උසස් අධ්‍යාපන ආයතන සඳහා තොරතුරු සාක්ෂරතාව නම් විෂය හඳුන්වාදීමට වහාම ජාතික මට්ටමේ පුළුල් සංවාදයක් ඇරඹීමට අදාළ බලධාරීන් කටයුතු කරන්නේ නම් එය තොරතුරු සාක්ෂරතාවෙන් අනූන ජාතියක් ගොඩනගා ගැනීමේ උසස් ජාතික පරමාර්ථයේ මූලාරම්භය සනිටුහන් කිරීමක් වනවා නිසැක ය.

පර්යේෂණ ගැටලුව

ශ්‍රී ලංකාවේ අධ්‍යාපන ක්ෂේත්‍රයේ පුස්තකාලයන් හි එනම් පාසැල් පුස්තකාලය, පිරිවෙන් පුස්තකාලය මෙන් ම විශේෂයෙන් ම විශ්වවිද්‍යාල පුස්තකාලයන්හි පාඨක අධ්‍යාපනය නම් ක්‍රියාදාමය දැනට දශක ගණනාවක සිට ක්‍රියාත්මක ව පවතී. එහෙත් ලෝකයේ ඉතා සංවර්ධිත රටවලට හා සමහරක් සංවර්ධනය

වෙමින් පවතින රටවලට සාපේක්ෂ ව ශ්‍රී ලංකාවේ අධ්‍යාපනික ආයතන පුස්තකාලවල පාඨක අධ්‍යාපනය යාවත්කාලීන වී නොමැත. නැතහොත් එකී සංවර්ධනයේ ඉහළම ප්‍රතිඵලය වන තොරතුරු සාක්ෂරතාවෙහි සාධනීය ලක්ෂණ අපගේ අධ්‍යාපන ක්‍රියාදාමය තුළට නිසි පරිදි උකහාගෙන නොමැත. ගත වූ දශක ගණනාවක් පුරා ජාතික අධ්‍යාපනය සඳහා ප්‍රතිසංස්කරණ ගණනාවක් ඇති කළත් පුස්තකාල පාඨක අධ්‍යාපනය හා බැඳුන මෙම මූලික ගැටළුව නිසි පරිදි හඳුනාගෙන ඊට නිසි පිළියම් යොදා නොමැති බව තත් විෂයෙහි ප්‍රකාශිත සාහිත්‍ය ද සාක්ෂි දරයි. එහෙයින් මෙම ගැටලුව නිසි පරිදි හඳුනා නොගත් නව අධ්‍යාපන ප්‍රතිසංස්කරණයන් තුළින් ද තත් විෂයෙහි අභිවෘද්ධියට පිටුබලයක් නොලැබිය හැකි බව මෙම අධ්‍යයනය මගින් අවධානයට යොමු කෙරේ.

පර්යේෂණයේ අරමුණු

1. තොරතුරු සාක්ෂරතාව පිළිබඳ ජාතික අධ්‍යාපන ප්‍රතිපත්තියක අවශ්‍යතාවය හඳුනා ගැනීම
2. ඉගැනුම් හා ඉගැන්වීම් ක්‍රියාවලියේ දී තොරතුරු සාක්ෂරතාවෙහි ඇති වැදගත් කම හඳුනා ගැනීම

පර්යේෂණයේ වැදගත්කම

තොරතුරු සාක්ෂරතාව හා එකී විෂය හා බැඳුන ඉතිහාසය, එහි විවිධ විචල්‍යයන් මෙන්ම අධ්‍යාපනික ආයතන පුස්තකාල සඳහා මෙකී විෂය හඳුන්වා දීමේ ශක්‍යතාවයන් සාකච්ඡා කිරීම මෙම අධ්‍යයනයේ ඇති වඩාත් වැදගත් ලක්ෂණයකි. එමෙන්ම මෙම අධ්‍යයනය මගින් තොරතුරු සාක්ෂරතාව පිළිබඳ ජාතික අධ්‍යාපන ප්‍රතිපත්තියක් හඳුන්වා දෙන්නේ කෙසේ ද යන්නත් එතුළින් පුද්ගලයා තුළ තොරතුරු දක්ෂතාවන් හා විචාරාත්මක චින්තනය (critical thinking) වර්ධනය කළ හැකි ආකාරයත් එහි අවසන් ප්‍රතිඵලය හෙවත් නිෂ්ඨාව ලෙස පුද්ගලයා යාවජීව විද්‍යාර්ථියකු (life long learning) කිරීමත් සාකච්ඡා කෙරේ.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

සමස්තයක් ලෙස සලකා බලන විට තොරතුරු සාක්ෂරතාව සම්බන්ධයෙන් දේශීය ව ලියවී ඇති සාහිත්‍යය ඉතා අල්ප ය. ලියවී ඇති සාහිත්‍යයේ ද ඉතා වැඩි කොටස ලියවී ඇත්තේ ඉංග්‍රීසි භාෂාවෙනි. එහෙයින් පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයක් ලෙස දේශීය සාහිත්‍යය පදනම් කර තත් විෂයහි විමර්ශනයක් (review) කිරීම ඉතා දුෂ්කර ය. කෙසේ වෙතත් ඉංග්‍රීසි භාෂාවෙන් මෙකී විෂයෙහි ලියවී ඇති දේශීය මෙන් ම විදේශීය සාහිත්‍ය පදනම්කර විමර්ෂණයක් කිරීම මෙම අධ්‍යයනයේ අනුගත ක්‍රමවේදය යි.

තොරතුරු සාක්ෂරතාව හා බැඳී ඇති සංකෘතිමය ඉතිහාසය

තොරතුරු සාක්ෂරතාව (Information Literacy) යන්න පුස්තකාල හා විද්‍යාපාලන විද්‍යා ක්ෂේත්‍රයට දැනට දශක තුන හමාරක පමණ සිට එක්වන සංකල්පයක් (concept) වන අතර විශේෂයෙන් ඇමරිකාව ප්‍රමුඛ කාර්මික රටවල ක්ෂේත්‍රයේ

ප්‍රවීණයන්ගේ බුද්ධිමය දායකත්වය මගින් ක්‍රමික ව ඔප් නැංවෙන්නකි (Seaman, 2001; Virkus, 2003). මෙම සංකල්පය හා බැඳුන කෙටිකාලීන ඉතිහාසය විමර්ශනය කිරීමේදී පෙනී යන්නේ ප්‍රධාන වශයෙන්ම ඇමරිකා එක්සත් ජනපදය ප්‍රමුඛ කාර්ය භාරය ඉටු කර ඇති බවකි. Behrens හා Seaman ට අනුව 1974 දී පොල් සුරකෝවුස්කි (Paul Zurkowski) නම් ඇමරිකානු විද්වතා විසින් පුස්තකාල හා විද්‍යාපන විද්‍යා ජාතික කොමිෂමට (National Commission on Libraries and Information Science) ඉදිරිපත් කළ යෝජනා මාලාවක් මගින් 'information literacy' නම් නව සංකල්පය මුල් වරට හඳුන්වා දුන් අතර මිළග දශකය තුළ ඇමරිකානු සමාජය තුළ එය ස්ථාපිත කිරීමේ වැදගත්කම සාකච්ඡා කරයි (Behrens, 1994; Seaman, 2001). මෙම සංකල්පය ක්‍ෂේත්‍රය තුළ තත්කාලීන විද්වතුන්ගේ සිත් ඇදගත් සංකල්පයක් වූ අතර Burchinal, (1976); Owens, (1976) සහ Hamelink (1976) සමකාලීන මතවාද ඉදිරිපත් කළ අය අතර ප්‍රධාන වේ (Behrens, 1994:309-322).

බෙහ්රන්ස් (1994:309-322) පෙන්වා දෙන ආකාරයට 70 දශකයේ දී තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව ය සඳහා පැන නගින අවශ්‍යතාවන් (requirements for information literacy) පෙන්වා දෙන නමුදු තොරතුරු සොයා ගැනීම හා භාවිතය පිළිබඳ ව අතිශයින් ම තිබිය යුතු බුද්ධිමය දක්ෂතාව පිළිබඳ ව සාකච්ඡා නොකරන බවයි. අසූව දශකය වන විට ඇමරිකානු සමාජයේ බොහෝ අධ්‍යාපන ආයතන පුස්තකාලයාධිපතින් හා ආචාර්යවරුන් මෙන් ම සමාජයේ පිළිගැනීමට ලක්වූ උගතුන් මේ සඳහා විවිධ නිර්වචන හා ප්‍රමිතීන් හඳුන්වාදීමට උත්සුක වී ඇත. උදාහරණ ලෙස තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පිළිබඳ ව ඇමරිකානු පුස්තකාල සංගමයේ සභාපතිගේ අවසන් වාර්තාව සහ තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පිළිබඳ ව අදටත් පිළිගැනෙන එහි නිර්වචනය (ALA, 1989), K-12 පාසැල් අධ්‍යාපනයට තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පිළිබඳ ව නිර්වචන හා ප්‍රමිතීන් හඳුන්වාදීම, අයිසන්බර්ග් සහ බර්කෝව්ස්ට් (Eisemberg and Berlowitz) විසින් හඳුන්වා දෙන 'Big Six Skills' ප්‍රවේශය ආදිය දැක්විය හැක (Seaman, 2001). බෙහ්රන්ස් (1994:309-310) දක්වන ආකාරයට 1980 දශකය අවසාන වන විට තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව ය යනු තවදුරටත් මූලික සංකල්පයක් නොවේ. එම යුගය වන විට තාක්‍ෂණික දියුණුව තුළ සීඝ්‍රයෙන් තොරතුරු පැතිරී යන සමාජයක් නිර්මාණය වී තිබූ අතර තොරතුරු පරිහරණය සඳහා ඇවැසි බුද්ධිය හා දක්ෂතාව ද මනාව නිර්වචනය කරණු ලැබ තිබුණි.

අනුව දශකය ආරම්භයේ සිට ම මෙම සංකල්පය කෙරෙහි වැඩි වැඩියෙන් අවධානය යොමු වන අතර ඇමරිකානු පුස්තකාල සංගමය තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කිරීම කෙරෙහි උත්සුක විය. ඒ අනුව මුල් පාසැල් අධ්‍යාපනයේ සිට විශ්වවිද්‍යාලය අධ්‍යාපනය තෙක් අනිවාර්ය විෂයක් වශයෙන් තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව හඳුන්වා දීමේ වැදගත්කම පෙන්වා දී ඇති අතර එහි මුඛ්‍ය පරමාර්ථය වී ඇත්තේ තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවෙන් පරිපූර්ණ මිනිසෙකු බිහිකිරීමයි. වසර ගණනාවක් තිස්සේ ඇමරිකානු පුස්තකාල සංගමයේ හා ඊට අදාළ අනෙකුත් සංගම්වල බුද්ධිමය සංවාදයක් ව තිබූ මෙම මාතෘකාවට අදාළව වසර 1989 දී ඇමරිකානු පාසැල් පුස්තකාලයාධිපතින්ගේ සංගමය (American Association of School Librarians) හා අධ්‍යාපනික සන්නිවේදන හා තාක්‍ෂණික සංගමය (Association for Educational Communications and Technology)

එක්ව K-12 පාසැල් අධ්‍යාපනය පාදක කර තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පිළිබඳ ව ප්‍රමිතීන් (Information literacy standards for student learning) (standards) 09 ක්³ හා දර්ශකයන් (performance indicators) 29 ක් හඳුන්වා දෙනු ලැබීය (AASL, & AECT, 1998). එමෙන්ම ඉහත සංවාදයේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වසර 2000 දී ඇමරිකානු පුස්තකාල සංගමයේ උප ආයතනයක් වන 'Collage and Research Libraries' විසින් ඇමරිකානු උසස් අධ්‍යාපන ආයතනය සඳහා වන තොරතුරු සාක්‍ෂරතා ප්‍රමිතීන් 05 ක්⁴ හා ඊට අදාළ දර්ශකයන් 22 ක් 'Information Literacy Competency Standards for Higher Education' නමින් එළිදක්වයි (ACRL, 2000).

වර්තමානය වන විට ඇමරිකා එක්සත් ජනපදයේ පාසැල් අධ්‍යාපනයේ ප්‍රධාන විෂයයක් ලෙස ද උසස් අධ්‍යාපනයේ අනිවාර්ය විෂයයක් ලෙස ද මෙකී විෂයය අන්තර්ගත කර ඇත්තේ වැඩිදියුණු කරන ලද නව සංකල්ප ද ඇතුළත් ය. වර්ෂ 1989 දී තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පිළිබඳ ජාතික සංසදය (National Forum on Information Literacy) ද, 1998 දී තොරතුරු සාක්‍ෂරතා ආයතනය (Institute for Information Literacy) ද, ඇති කළ ඇමරිකා එක්සත් ජනපදය, වසර 2000 දී එහි අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය යටතේ හඳුන්වා දෙනු ලබන ජාතික අධ්‍යාපන හා තාක්ෂණ සැලසුමේ (National Education Technology Plan) ප්‍රධාන අරමුණු 05 න් එකක් ලෙස ද තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව එක් කරයි (Snavey, 2002; Virkus, 2003). මේ හැරුණු විට ඉහත සඳහන් ප්‍රමිතීන් සහ දර්ශකයන් හඳුන්වාදීමේ දී ඇමරිකාවේ බොහෝ පරිපාලන කලාප (state levels) තම ප්‍රදේශයට ගැලපෙන ලෙසත් විශ්වවිද්‍යාල තම ආයතන වලට සුදුසු ලෙසත් ඒවා අනුවර්තනය කර ගෙන ඇත (Snavey, 2002).

තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව යන සංකල්පය ප්‍රථමයෙන් ම ජනිත වන්නේ ඇමරිකා එක්සත් ජනපදයේ වුවත් 1965 තරම් ඈතක සිට ඔස්ට්‍රේලියාවේ රාජ්‍ය හා උසස් අධ්‍යාපන අංශයේ යම් යම් වාර්තාවල හා ශාස්ත්‍රීය ප්‍රකාශනවල ද මෙම මාතෘකාව පිළිබඳ ව සාකච්ඡා කර ඇති අතර එහි වටිනාකම මෙන් ම අන්තර්ගත විය යුතු

³ K-12 පාසැල් අධ්‍යාපනය සඳහා ඉදිරිපත් කර ඇති තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පිළිබඳව ප්‍රමිතීන්

1. The student who is information literate accesses information efficiently and effectively.
2. The student who is information literate evaluates information critically and competently.
3. The student who is information literate uses information accurately and creatively.
4. The student who is an independent learner is information literate and pursues information related to personal interests.
5. The student who is an independent learner is information literate and appreciates literature and other creative expressions of information.
6. The student who is an independent learner is information literate and strives for excellence in information seeking and knowledge generation.
7. The student who contributes positively to the learning community and to society is information literate and recognizes the importance of information to a democratic society.
8. The student who contributes positively to the learning community and to society is information literate and practices ethical behavior in regard to information and information technology.
9. The student who contributes positively to the learning community and to society is information literate and participates effectively in groups to pursue and generate information.

⁴ උසස් අධ්‍යාපන ආයතනය සඳහා ඉදිරිපත් කර ඇති තොරතුරු සාක්‍ෂරතා ප්‍රමිතීන්

1. The information literate student determines the nature and extent of the information needed.
2. The information literate student accesses needed information effectively and efficiently.
3. The information literate student evaluates information and its sources critically and incorporates selected information into his or her knowledge base and value system
4. The information literate student, individually or as a member of a group, uses information effectively to accomplish a specific purpose.
5. The information literate student understands many of the economic, legal, and social issues surrounding the use of information and accesses and uses information ethically and legally.

විවිධ උපාංග ද හුවා දක්වා තිබේ. මීට අමතර ව 1970 දශකය වන විට ඔස්ට්‍රේලියාවේ පාසැල් පුස්තකාල ක්‍රියාකාරකම් මගින් මෙකී විෂය හා බැඳුනු මූලික ලක්ෂණ පෙන්නුම් කර ඇත. අසුව දශකය මැද භාගය වන විට නවසීලන්තය ද තොරතුරු සාක්ෂරතාව පිළිබඳ ව ඇල්මක් හා විශේෂත්වයක් දක්වා තිබූ අතර රාජ්‍ය හා උසස් අධ්‍යාපන අංශයේ විවිධ සාකච්ඡාවලට තත් විෂය මාතෘකා වී තිබුණි (Virkus, 2003; ANZIIL, 2004).

අනුව දශකයේ ඔස්ට්‍රේලියාවේ මෙන් ම නවසීලන්තයේ ද මේ පිළිබඳ ව විවිධ මතිමතාන්තර පැන නගින අතර වඩාත් සුවිශේෂී සිදුවීමක් වන්නේ ක්‍රිස්ටින් බ්‍රෑස්ගේ (Christine Bruce) 'The Seven Faces of Information Literacy' නම් ජාත්‍යන්තර කීර්තියට පත් ආචාර්ය නිබන්ධනය බිහිවීමයි (ANZIIL, 2004). වසර 2000 දී ඔස්ට්‍රේලියානු විශ්වවිද්‍යාල පුස්තකාලයාධිකාරීන්ගේ සභාව (Council of Australian University Librarians, CAUL) විසින් සංවිධානය කරන ලදුව ඇලන් බන්ඩ් ගේ (Alan Bundy) ප්‍රධානත්වයෙන් දකුණු ඔස්ට්‍රේලියානු විශ්වවිද්‍යාලයේදී (University of South Australia) එක්රැස්වූ ඔස්ට්‍රේලියානු හා නවසීලන්ත පුස්තකාලයාධිකාරීන් උසස් අධ්‍යාපන ආයතන සඳහා වන තොරතුරු සාක්ෂරතාව පිළිබඳ ප්‍රමිතීන් හඳුන්වාදීමේ ප්‍රථම වැඩමුළුව (Information Literacy Competency Standards for Higher Education – National Workshop) පැවැත්වූ අතර දෙරටට ම ගැලපෙන එහි ප්‍රථම සංස්කරණය එළිදැක්වීය. මෙම සංස්කරණය සඳහා ඇමරිකානු ප්‍රමිතීන් ම (ACRL Information Literacy Standards) යොදා ගත් අතර ප්‍රධාන වෙනස්කම වන්නේ ඔස්ට්‍රේලියානු හා නවසීලන්ත සංස්කරණයට අතිරේක ප්‍රමිතීන් දෙකක් ⁵ එක් කිරීමයි (CAUL, 2001).

වසර 2001 දී ඔස්ට්‍රේලියානු සහ නවසීලන්ත තොරතුරු සාක්ෂරතා ආයතනය (Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, ANZIIL) බිහි කරන අතර එමගින් වසර 2003 ජනවාරි මස ඔස්ට්‍රේලියාවේ සිඩ්නි නුවර පවත්වන වැඩමුළුවක් මගින් ඔස්ට්‍රේලියානු හා නවසීලන්ත තොරතුරු සාක්ෂරතාව පිළිබඳ ප්‍රමිතීන්ගේ දෙවන සංස්කරණය එළිදැක්වීය. මෙම සංස්කරණයේ සංවර්ධනය උදෙසා ද ඇමරිකානු තොරතුරු සාක්ෂරතා ප්‍රමිතීන් ම පදනම් කර ගත්තා අතර පළමු සංස්කරණයේ ප්‍රමිතීන් 07 ක් තිබුණත් මෙම සංස්කරණයේ දී එය ප්‍රමිතීන් 06 ක් දක්වා අඩු කර ඇත (ANZIIL, 2004)⁶.

⁵. ඇමරිකානු පුස්තකාල සංගමයේ ඉහත ප්‍රමිතීන් වලට අමතරව ඔස්ට්‍රේලියානු හා නවසීලන්ත සංස්කරණයට එක්කරණ ලද අතිරේක ප්‍රමිතීන් දෙක

1. The information literate person classifies, stores, manipulates and redrafts information collected or generated (standard 4)
2. The information literate person recognises that lifelong learning and participative citizenship requires information literacy (standard 7)

⁶. ඔස්ට්‍රේලියානු හා නවසීලන්ත තොරතුරු සාක්ෂරතාව පිළිබඳ ප්‍රමිතීන්ගේ දෙවන සංස්කරණයේ අන්තර්ගත ප්‍රමිතීන්

1. The information literate person recognises the need for information and determines the nature and extent of the information needed
2. The information literate person finds needed information effectively and efficiently
3. The information literate person critically evaluates information and the information seeking process
4. The information literate person manages information collected or generated
5. The information literate person applies prior and new information to construct new concepts or create new understandings
6. The information literate person uses information with understanding and acknowledges cultural, ethical, economic, legal, and social issues surrounding the use of information

ලෝකයේ තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව සංවර්ධනයෙහි ලා මෙන් ම ව්‍යාප්තිය කෙරෙහි ඔස්ට්‍රේලියාව ඉටු කර ඇති කාර්යභාරය දෙවැනි කළ හැක්කේ ඇමරිකාවට පමණි. මේ නිසා ම තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව හා සම්බන්ධ සාහිත්‍යයෙහි ඔස්ට්‍රේලියාවෙහි කාර්යභාරය ඉතා උසස් ලෙස ද දීර්ඝ ලෙස ද විශ්ලේෂණයට හා සාකච්ඡාවට භාජනය කර ඇත (MMU, 2005/6).

යුරෝපයේ තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවෙහි ආරම්භය පිළිබඳ ව විමර්ශනය කිරීමේ දී ඉතා පැහැදිලිව පෙනී යන්නේ වැඩි කාර්යභාරයක් සිදුවන්නේ බ්‍රිතාන්‍යය තුළ බව ය. තත් විෂයයෙහි කෙටි ඉතිහාසය තුළ ක්‍ෂේත්‍රයට දායක වී ඇති සාහිත්‍ය පාදක කොට ගෙන මෙම නිගමනයට පැමිණිය ද, කලාපය තුළ ඇති භාෂා විවිධත්වය තුළ ඉංග්‍රීසි හැර අනෙකුත් භාෂාවන්ගෙන් බිහිවන ප්‍රකාශන නිසි ලෙස ජාත්‍යන්තර ව ඇගයීමට ලක්වනවා ද යන්න ගැටලු සහගත ය (Virkus, 2003). මෙම හේතුව නිසාම කලාපය තුළ ඇති ජර්මනිය, ප්‍රංශය, ස්විඩනය, නෝර්වේ, නෙදර්ලන්තය, ඉතාලිය, බෙල්ජියම්, ඔස්ට්‍රියාව වැනි රටවල තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවෙහි ආරම්භය හා වර්ධනය (Initiation and Development) නැතහොත් ඉතිහාසය පිළිබඳ ව නිසි ඇගයීමක් සිදුවී නැත. විර්කුෂ් (Virkus, 2003) වැඩිදුරටත් පෙන්වා දෙන ආකාරයට මෑත ඉතිහාසය තුළ තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පිළිබඳ ව බලවත් පිබිදීමක් යුරෝපය තුළ විද්‍යාමාන වේ. ඊට උදාහරණ ලෙස ඇය දක්වන්නේ බොහෝ යුරෝපා රටවල විවිධ වැඩමුළු සම්මන්ත්‍රණ, සම්මේලන, හා ව්‍යාපෘතීන් බහුලවීමත් අන්තර්ජාලය ප්‍රයෝජනයට ගන්නා විවිධ ඉගැන්වීම් ක්‍රම බහුලවීමත් තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පිළිබඳ ප්‍රමිතීන් අනුවර්තනය කර ගැනීම හා පර්යේෂණ බහුලවීමත් ය.

ලිඛිත ඉතිහාසය අධ්‍යයනය කිරීමේ දී ඇමෙරිකාව හා ඔස්ට්‍රේලියාව තරම් පුළුල් මට්ටමක නොවුවත් බ්‍රිතාන්‍යය ද 1980 දශකය වන විට තොරතුරු දක්ෂතාවන් (information skills) යන්න පිළිබඳ ව බහුල ව සාකච්ඡා කරයි. 80 දශකය පුරාවට ම මෙම සංකල්පය පිළිබඳ ව ක්‍ෂේත්‍රයේ විද්වතුන්ගේ විවිධ තර්ක විතර්ක පැන නගින අතර දශකය අවසානයේ දක්ෂතාවන් (skills) යන්න පිළිබඳ ව එකඟතාවකට පැමිණ ඇත. ඒ අනුව තොරතුරු දක්ෂතාවන් යනු 'instrumental information skills' සහ 'cognitive information skills' යන අංශ දෙකෙහි එකතුවක් බවට පිළිගැනුනි (Virkus, 2003).

තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවෙහි ඓතිහාසික වර්ධනය පිළිබඳ ව ඉතා ගැඹුරින් සලකා බලද්දී විශේෂයෙන් ම පෙනී යන දෙයක් වන්නේ එහි සංවර්ධනය ඉතා බහුල වශයෙන් සිදුවන්නේ ඉංග්‍රීසි බස සිය මව්බස වශයෙන් භාවිත කරන ජාතීන් අතර බවයි. බොහෝ විට මෙම රටවල් ආර්ථික හා අධ්‍යාපනික සංවර්ධනයේ ඉහළ දර්ශකයන් පෙන්වීම හා එකම භාෂාවක් භාවිත කිරීම මේ සඳහා බලපෑ ප්‍රබල සාධක බවට විද්වතුන්ගේ මතයයි (Virkus, 2003; MMU, 2005/6). කෙසේ වෙතත් වසර 2000 පළමු දශකයේ මැද භාගය වන විට සියලු ම මහද්වීපයන්හි බොහෝමයක් රටවල ප්‍රාථමික, ද්විතීයික හා තෘතීයික අධ්‍යාපනයේ එක් අංගයක් ලෙස තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවෙහි මූලිකාංග හෝ අන්තර්ගත කර ඇත්තේ ලෝකයේ සංවර්ධිත යැයි සැළකෙන බොහෝ රටවල තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පුස්තකාල හා විශ්ලේෂණ විද්‍යා විෂය ක්‍ෂේත්‍රය තුළ කතා කෙරෙන ප්‍රමුඛ මාතෘකාවක් බවට පත්ව ඇති අතරයි.

තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව යනු කුමක් ද ?

ප්‍රධාන වශයෙන් තොරතුරු තාක්ෂණයේ නැතහොත් පරිගණක හා අන්තර්ජාල තාක්ෂණයේ සංවර්ධනයත් එකී සංවර්ධනයේ සාධනීය ලක්ෂණ පුස්තකාල හා ඒවායේ සේවාවන් සඳහා යොදා ගැනීමත් මගින් තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව නම් විෂය ක්ෂේත්‍රය විශාල දියුණුවකට ද, පුස්තකාල සේවාවන් දැඩි පරිවර්තනයකට ද ලක්ව ඇති බව තත් විෂය පිළිබඳ ව සමකාලීන සාහිත්‍ය සාක්‍ෂ්‍ය දරයි. තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව යනු කුමක් ද යන්න බොහෝ විට අප සමාජයෙහි සාමාන්‍ය ජනතාවට පමණක් නොව විද්වතුන්ට වුව ද නුහුරු නුපුරුදු මාතෘකාවක් විය හැක්කේ හුදෙක් එය පුස්තකාල ක්ෂේත්‍රය තුළ සංවර්ධනය වීමත්, පාසැල් පුස්තකාල පද්ධතිය තුළ පමණක් නොව විශ්වවිද්‍යාලය ඇතුළු උසස් අධ්‍යාපනික ආයතන පුස්තකාල පද්ධතිය තුළ ද මෙතෙක් එය විධිමත් ව හා ප්‍රායෝගික ව අත්හදා බැලෙන්නක් ද නොවීමත් හේතුවෙනි.

මීට අමතර ව මෙකී විෂයට අදාළ සාහිත්‍යය වැඩි ප්‍රමාණයක් ඉංග්‍රීසි භාෂාවෙන් පළවීමත් එකී සාහිත්‍යය එකිනෙක තරමක් සංකීර්ණ වීමත් හේතුවෙන් අප සමාජයේ බොහෝ පිරිසකට මෙම විෂය ග්‍රහණය කර ගත නොහැකි තත්ත්වයක් ද උදාවී ඇත. ඇතැම් විට උසස් ඉංග්‍රීසි අධ්‍යාපනයක් ඇති ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රවීණයන්ට හැර ආධුනිකයන්ට ද මේ පිළිබඳ ව ගැටලු පවතින්නේ සිංහල මාධ්‍යයෙන් පොත පත පළ නොවීමත්, තත් විෂය පිළිබඳ ව විධිමත් අධ්‍යාපනයක් දේශීය වශයෙන් මෙතෙක් සිදුව නොමැති වීමත් හේතුවෙනි.

තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව නම් විෂය බිහිවන්නේ පුස්තකාල උපදෙස් හෙවත් ඉංග්‍රීසි භාෂාවෙන් ‘library instruction’, ‘bibliographic instruction’, ‘library orientation’, ‘user/reader education’ ආදී විවිධ නම් වලින් හඳුන්වන පුළුල් වූ විෂය ක්ෂේත්‍රය පදනම් කර ගෙන ය. ඩෝනාර්ඩ් (Downard, 1992) ට අනුව සාම්ප්‍රදායික පුස්තකාල උපදෙස් සේවාවෙහි විවිධ හැඩයන් (forms) ද, විවිධ ක්‍රමයන් (methods) ද, විවිධ මාධ්‍යයන් (media) ද ඇත. නායිදු (Naidu, 1988) විග්‍රහ කරන ආකාරයට පුස්තකාල උපදෙස් සේවාවෙහි ‘user awareness’, ‘library orientation’, ‘interest profiling’ (user profile) සහ ‘bibliographic instruction’ වශයෙන් එකිනෙකට සම්බන්ධ උපාංග හතරක් ඇත. කෙසේ වෙතත් තත් විෂය ක්ෂේත්‍රයෙහි අපරිදිග විද්වතුන් විග්‍රහ කරන ආකාරයට, පුස්තකාල පාඨක උපදෙස් සේවාව දැනට වසර 150 ක කාලයක සිට ක්‍රමික වර්ධනයට නතු වුවකි (Seaman, 2001). එකී කාල සීමාව තුළ මෙම විෂය විවිධ පුද්ගලයන් විසින් විවිධ කෝණයන්ගෙන් අවබෝධ කර ගැනීමට ද, විග්‍රහ කිරීමට ද උත්සුක වී ඇත (Chopra, 2001). පුස්තකාල ක්‍රමික වර්ධනයකට ලක්වීමත් ඒ ඔස්සේ ඉස්මතු වූ විවිධ පුස්තකාල පාඨක සේවාවන් හා අත්පත් කර ගත් පුස්තකාල සම්පත්වල සංකීර්ණ භාවයත් විසින් පුස්තකාල උපදෙස් සේවාව බිහිකර ඇත. අදටත් ශ්‍රී ලංකාවේ සෑම විශ්වවිද්‍යාලයක් පාසා ම පුස්තකාල උපදෙස් සේවාව යම් විධිමත් ස්වරූපයකින් ක්‍රියාත්මක වන අතර පාසැල් හා අනෙකුත් ආයතනික පුස්තකාලවල ද මෙය අඩු වැඩි වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වේ.

විශේෂයෙන් ම විශ්වවිද්‍යාල සඳහා අභිනවයෙන් ඇතුළත් වන ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවන් සඳහා ඔවුන්ගේ ප්‍රථම අධ්‍යයන වසර ආරම්භයේදී ම පුස්තකාල හා තොරතුරු දක්ෂතා වර්ධනය කිරීමේ අරමුණින් පුස්තකාල අනුස්ථාපන සේවාව (library orientation) ක්‍රියාත්මක කරන අතර එහිදී පුස්තකාලය මගින් ඉටු කරන විවිධ

සේවාවන්, එකී සේවාවන් ලබාගත යුතු ආකාරය, එක් එක් සේවාවන් පුස්තකාලය තුළ ස්ථාපිත කර ඇති අයුරු, පුස්තකාලය සතු පොත් සඟරා ඇතුළු විවිධ සම්පත් පිළිබඳ ව හා ඒවා වර්ග කර ඇති අයුරු මෙන් ම පුස්තකාල සුවිස භාවිත කර තොරතුරු සොයා ගන්නා අයුරු ආදී වශයෙන් පැහැදිලි දැනුවත් කිරීමක් සිදු කෙරේ. එහෙත් පුස්තකාල උපදෙස් හෙවත් ඉංග්‍රීසි භාෂාවෙන් පොදුවේ හඳුන්වන 'library instruction / bibliographic instruction' යන්න මෙපමණක් ම නොවේ. කෙසේ වෙතත් මෙම ලිපියෙහි මුඛ්‍ය පරමාර්ථය තොරතුරු සාක්ෂරතාව හෙයින් එකී විෂය පුස්තකාල උපදෙස් සේවාවෙහි ම වඩාත් සංවර්ධිත හා සංකීර්ණ අවධියක් හෙයින් මෙතැන් සිට තොරතුරු සාක්ෂරතාව පිළිබඳ ව හා එහි ජාතික ප්‍රතිපත්තියක ඇති වැදගත්කම පිළිබඳ ව සාකච්ඡා කෙරේ.

තොරතුරු සාක්ෂරතාව නම් විෂය විශ්ව සාහිත්‍යය තුළ නව සංකල්පයක් ලෙස සංවර්ධනය වන්නේ අමෙරිකානු ජාතික විද්වතුන්ගේ මූලිකත්වයෙන් වන අතර අදටත් විද්වත් සමාජය තුළ බෙහෙවින් පිළිගැනෙන තත් විෂය පිළිබඳ නිර්වචනය විශ්ව සාහිත්‍යයට එක්කර ඇත්තේ ද ඇමරිකානු පුස්තකාල සංගමය විසිනි. එමෙන් ම පාසැල් හා උසස් අධ්‍යාපනය සඳහා වෙන් වෙන් ව ප්‍රමිතීන් ඉදිරිපත් කර ඇත්තේ ද ඇමෙරිකානු පුස්තකාල සංගමයයි. ඒ දැනට වසර 22 කට ප්‍රථම එනම් 1989 තරම් ඈත යුගයක ය. එදා මෙදා තුර ප්‍රධාන වශයෙන් ඇමෙරිකාව, ඔස්ට්‍රේලියාව හා එංගලන්තය ප්‍රමුඛ බටහිර රටවල විද්වතුන් මෙකී විෂය පිළිබඳ ව විවිධ අධ්‍යයනයන් සිදුකළ අතර ඒ ඔස්සේ විවිධ නිර්වචන ද (definitions), විවිධ ප්‍රමිතීන් (standards) හා දර්ශකයන් ද (model) හඳුන්වා දී ඇත (Horton, 2007). ඉදිරිපත් වී ඇති නිර්වචන අතර ඩොයෙල්ගේ නිර්වචනය (Doyle, 1992)⁷, Prague Declaration (2003)⁸ සහ එංගලන්තයේ පුස්තකාල හා විද්‍යාපන විද්‍යා වෘත්තිකයන්ගේ වරලත් ආයතනයේ (The Chartered Institute of Library and Information Professionals, CILIP)⁹ නිර්වචනය ප්‍රමුඛ නිර්වචනයන් වන බව විද්වතුන්ගේ පිළිගැනීමයි. මේ සෑම නිර්වචනයක් සඳහා ම බොහෝ විට පාදක වන්නේ ඉහත කී ඇමරිකන් නිර්වචන හා ප්‍රමිතීන් ය.

ඇමෙරිකානු පුස්තකාල සංගමයේ නිර්වචනයට අනුව තොරතුරු සාක්ෂරතාවෙන් අනුන විද්‍යාර්ථියෙක් ප්‍රථමයෙන් ම තමාට අවශ්‍ය තොරතුරු නිවැරදි ව ප්‍රමාණීකරණය කරන අතර ඉතා කාර්යක්ෂම ව හා ඵලදායී ලෙස එකී තොරතුරු වලට ප්‍රවිශ්ඨ වේ. එමෙන් ම අත්පත් කර ගත් තොරතුරු ඉතා ගැඹුරින් විශ්ලේෂණය කර තම බුද්ධියට ග්‍රහණය කර ගන්නවා පමණක් නොව සුවිශේෂිත අරමුණු උදෙසා ඵලදායී ලෙස එකී තොරතුරු යොදා ගනියි. ඔහු තොරතුරු භාවිතයේදී තම සමාජයේ ආර්ථික, සමාජයීය හා නෛතික බලපෑම් අවබෝධ

⁷ Doyle's definition on information literacy (1992) "Information literacy is the ability to access, evaluate and use information from a variety of sources".

⁸ The definition of Prague Declaration on information literacy (2003) "Information Literacy encompasses knowledge of one's information concerns and needs, and the ability to identify, locate, evaluate, organize and effectively create, use and communicate information to address issues or problems at hand; it is a prerequisite for participating in the Information Society. and is part of the basic human right of life long learning".

⁹ The definition on information literacy of The Chartered Institute of Library and Information Professionals (2004) "Information literacy is knowing when and why you need information, where to find it, and how to evaluate, use and communicate it in an ethical manner".

කර ගන්නා අතරම. ආචාර ධර්මානුකූල ව තොරතුරු භාවිත කරයි ¹⁰ (ALA, 1989). මෙකී ගුණාංගයන්ගෙන් අනුන පුද්ගලයා විචාරාත්මක චින්තකයකු (critical thinker) හා යාවජීව විද්‍යාර්ථීකයකු (lifelong learner) නොහොත් ජීවිත කාලය පුරා අධ්‍යයනයෙහි යෙදෙන්නෙකු ලෙස ද සැළකේ.

තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවෙන් අනුන පුද්ගලයා තොරතුරු හා ගැටෙන සෑම විට ම ව්‍යක්ත භාවයෙන් (fluency) අනුනයෙකි. බුද්ධිමත් තීරණ ගැනීමේදී නිවැරදි හා පරිපූර්ණ (accurate and complete) තොරතුරු පදනම් වන බව ඔහු දනී. තම කර්තව්‍යයට තොරතුරුවල අත්‍යවශ්‍යතාව තේරුම් ගන්නා ඔහු එකී අවශ්‍යතාවයන් මත පදනම්ව ප්‍රබල තොරතුරු මූලාශ්‍රය හඳුනා ගැනීමෙහි දක්ෂයෙකි. එසේ ම ඔහු ඉතා සාර්ථක සෙවුම් උපායන් (search strategies) ගොඩගැනීමට ද ඒ ඔස්සේ නිවැරදි තොරතුරු කරා ප්‍රවේශ වීමෙහි ද විවක්ෂණභාවෙන් යුක්ත ය. සොයා ගන්නා තොරතුරු විශ්ලේෂණය කර ප්‍රායෝගික අවශ්‍යතාවන් සඳහා සංවිධානය කිරීමට ද ඔහු දක්ෂයෙකි. අභිනවයෙන් සොයා ගන්නා තොරතුරු තම බුද්ධියට ග්‍රහණය කර ගන්නා ඔහු එකී තොරතුරු මත පදනම් ව ඔහුගේ විචාරාත්මක චින්තනය (critical thinking) ඔප් නංවාගන්නා අතර ම අධ්‍යාපනික හෝ සාමාජයීය වේවා එදිනෙදා ජීවිතයෙහි මුහුණපාන ගැටලු ද ඉතා සාර්ථක ව විසඳා ගනී (problem solving) (Doyle, 1992).

රේඩර් (Rader, 1997) ට අනුව තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවෙන් අනුන පුද්ගලයා අධ්‍යයන ක්‍රියාවලියෙහි නිවැරදි ව යෙදෙන්නේ කෙසේ ද යන්න උගත් පුද්ගලයෙකි (those who have learned how to learn). එවැනි පුද්ගලයන් තමා වෙසෙන සමාජයෙහි තොරතුරු සංවිධානය කර ඇති අයුරු ද, අදාළම තොරතුරු නිවැරදි ලෙස ලබා ගන්නා අයුරු ද, එකී තොරතුරු නිවැරදි ලෙස හා මනා ලෙස පරිහරණය කරන අයුරු ද මනාව අවබෝධ කරගෙන ඇත. රේඩර් තවදුරටත් විස්තර කරන ලෙස, තොරතුරු පිපාසිත ඕනෑම අයෙකුට නිවැරදි ලෙස තොරතුරු භාවිත කරන්නේ කෙසේ ද යන්න එවැනි පුද්ගලයන්ගෙන් ඉගෙන ගත හැකි ය. එමෙන් ම තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවෙන් අනුනයාට ඕනෑම අවස්ථාවක අවශ්‍ය ම මෙන් ම අදාළ ම තොරතුරු ඉතා ඉක්මනින් සොයා ගත හැක. මක්නිසාද යත් ඔහු යාවජීව අධ්‍යයනයෙහි (lifelong learning) යෙදෙන්නකු බැවිනි.

ඉතා සරලව දක්වන්නේ නම් තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවෙන් අනුන පුද්ගලයා පුස්තකාලයක් තුළදී නම් පොතක් සොයා ගැනීමට පොත් රාක්ක පුරා සැරිසරන්නකු නොව පුස්තකාල සුවිස පරිහරණය කර නියමිත කෘතිය ක්‍ෂණයකින් සොයාගන්නෙකි. අන්තර්ජාලය තුළ නම් ඔහු තොරතුරු ගවේෂණයට නිකරුණේ කාලය ගත නොකරන, තෝරා බේරාගත් තොරතුරු මූලාශ්‍රය සරළ හා සංකීර්ණ යන ක්‍රම දෙකට ම සෙවීම් (simple and advance searching) කරන්නෙකි. හොඳ නරක දෙක ම අන්තර්ගත ව ඇති අන්තර්ජාලයෙහි වෙබ් පිටුවක් ඇගයීමට හෝ තුළනය කිරීමට ඔහු දක්ෂයෙකි. පර්යේෂණයක දී නම් පර්යේෂණ ක්‍රම විද්‍යාවට අනුකූල ව කටයුතු කරන ඔහු නිරවුල් සහ අත්‍යවශ්‍ය ම තොරතුරු නිවැරදි ව පෙළ ගස්වා ගැනීමට පමණක් නොව ආචාර විද්‍යාත්මක ව ඒවා

¹⁰. ALA (1989) definition on information literacy "to be information literate a person must be able to recognize when information is needed and have the ability to locate, evaluate, and use effectively the needed information".

පරිහරණයෙහි ද දක්ෂයෙකි. ඔහු අධ්‍යාපනයේ නියැලෙන්නේ නම් ගුරුවරයාගේ හෝ ආචාර්යවරයාගේ සටහන් මත යැපෙන්නකු නොව ඔහුගේ මග පෙන්වීම මත නිරන්තර තොරතුරු එකතු කර ඒවා තම බුද්ධියට ග්‍රහණය කර ගන්නෙකි. ඔහු අධ්‍යාපනයේ දී පරිපූර්ණ විද්‍යාර්ථියෙකි. ඔහු ලේඛණයෙහි දී පරිපූර්ණ ලේඛකයෙකි. ඔහු සමාජයෙහි දී පරිපූර්ණ මිනිසෙකි. සැබැවින් ම ඔහු බුද්ධිමතෙකි.

විචාරාත්මක චින්තනය (Critical Thinking)

පුද්ගලයා තුළ තොරතුරු සාක්ෂරතා ඥානය හා ඒ හා අදාළ ශක්‍යතාවන් සංවර්ධනය කිරීමේ තවත් ප්‍රධාන පරමාර්ථයක් වන්නේ ඔහු තුළ විචාරාත්මක චින්තනය (critical thinking) වැඩිදියුණු කිරීමයි. තොරතුරු සාක්ෂරතාව හා විචාරාත්මක චින්තනය අතර ඇත්තේ අවියෝජනීය සහ සම්බන්ධතාවකි. ඒ හැරුණු කොට ගැටලු නිරාකරණය (problem solving) සහ ඉගැනීමට ඉගැනීම (learning to learn) ද තොරතුරු සාක්ෂරතාව මගින් පුද්ගලයා තුළ සංවර්ධනය කිරීමට බලාපොරොත්තු වන තවත් වැදගත් මෙන් ම ප්‍රධාන පරමාර්ථ දෙකකි. කෙසේ වෙතත් තොරතුරු සාක්ෂරතාවේ අවසාන ඉලක්කය (ultimate goal) වන්නේ පුද්ගලයා යාවජීව අධ්‍යාපනය (lifelong learning) කෙරෙහි හුරුපුරුදු කිරීමයි.

කෛතූයේ විද්වතුන් විග්‍රහ කරන ආකාරයට විචාරාත්මක චින්තනය නම් විෂය දැනට වසර 2500 කට පමණ පෙර සිට සංවර්ධනය වන්නකි (The critical thinking community). කොඩි (2006) තම ශාස්ත්‍රීය ලේඛනයෙහිදී පැහැදිලි කරන ආකාරයට දාර්ශනිකයන්, අධ්‍යාපනඥයින්, විෂය විශේෂඥයින් සහ පුස්තකාලයාධිපතින් දශක කිහිපයක සිට ම මෙම සංකල්පය පිළිබඳ ව විවිධ තර්කයන්, නිර්වචනයන් හා එහි උපයෝගීතාව පිළිබඳ ව පැහැදිලි කිරීම් සිදුකර ඇත. මෙකී විෂය පිළිබඳ ව පැති ඉගැන්වීම් විශ්ලේෂණය කිරීමේදී ඉතා පැහැදිලිව දැකිය හැක්කේ එය බොහෝ විට දාර්ශනික හා තාර්කික යන විෂය කෛතූ පාදක කර බිහි වන්නක් බවයි. එහෙත් විචාරාත්මක චින්තනය යන්න උපකින් ම මිනිසාගේ බුද්ධිය හා සහසම්බන්ධ වන්නක් හෙයින් බුද්ධියේ උණනාවකින් නොපෙළෙන ඕනෑ ම තරාතිරමක අයෙකුට ඔහුගේ බුද්ධි මට්ටමට ගැලපෙන විචාරාත්මක චින්තනයක් ඇත. නමුත් තොරතුරු සාක්ෂරතාවේ දී හුදෙක් බලාපොරොත්තු වන්නේ පුද්ගලයා තුළ සහජයෙන් ම ඇති මෙකී විචාරාත්මක චින්තනය සංවර්ධනය කිරීම හෙවත් ඔප මට්ටම් කිරීම සහ ඒ ඔස්සේ පුද්ගලයා එදිනෙදා සමාජයේදී මුහුණපාන ගැටලු නිරාකරණය (problem solving) කර ගැනීමේ දක්ෂතාව වැඩිදියුණු කිරීමයි.

ඇන්ඩර්සන් (Anderson et al., 2008) පැහැදිලි කරන ආකාරයට විචාරාත්මක චින්තනයෙහි පරිණත වූ පුද්ගලයා තාර්කික ඥානයෙන් ද එකී ඥාණයෙන් කරුණු කාරණා අතර සාධාරණ සහසම්බන්ධතාවන් සෙවීමට ද ඒ ඔස්සේ එළඹෙන තීරණයන්ගෙන් ද යුක්ත වූවෙකි. ඉතාමත් වැදගත් හා අදාළ ම කාරණාවට උදව්වෙය හෝ පූර්ව නිගමන මත නොව තාර්කික පදනම මත හා යුක්තිය පදනම් කොට නිගමනයන්ට එළඹීමට ද ඔහු සමත් ය. ඔහු වැඩිදුරටත් පෙන්වා දෙන ආකාරයට පුද්ගලයා තුළ විචාරාත්මක චින්තනය වැඩිදියුණු කිරීමට මනස යම් යම් අභ්‍යාසයන්ට හුරු කළ හැකි ය. නිදසුනක් ලෙස

බුද්ධත්වයේ ඉගැන්වෙන භාවනාව දැක්විය හැක. මේ මගින් මනස තුළ අනවශ්‍ය සිතුවිලි ධාරාවන් යටපත් කිරීමට ද නිරවුල් හා පිරිසිදු මනසක් හා චිත්තනයක් ගොඩනගා ගැනීමට ද මහත් පිටුබලයක් ලැබෙනු ඇත.

විචාරාත්මක චිත්තනය වැඩිදියුණු කළ පුද්ගලයා නිවැරදි තීරණවලට එළඹීමේ ශක්‍යතාවෙන් අනුනායෙකි. ඔහු බුද්ධිමත් අතර ද සුවිශේෂී පුද්ගලයකු වන්නේ ඔහු තුළ කැපී පෙනෙන විවක්ෂණභාවය හෙවත් අපක්ෂපාතී (fair), යුක්තිසහගත (rational) හා සාධාරණ (reasonable) විනිශ්චයන්ට එළඹීමේ හැකියාව යි. ඔහු බුද්ධිමය වශයෙන් පරිපූර්ණ (intellectually self-sufficient), ලෙහෙසියෙන් වැරද්දට හෝ අගතියට (bias and prejudice) නොයෙන මෙන් ම ලෙහෙසියෙන් මනස වෙනස් කළ නොහැකි (brainwash) සෘජු පුද්ගලයෙකි.

ඇන්ඩර්සන් ආදී තවත් අය (2008) දක්වන ආකාරයට පුද්ගලයා සමාජය හා බැඳුන යම් යම් අවියෝජනීය අංග ඔහු තුළ විචාරාත්මක චිත්තනය සංවර්ධනයට බාධක වශයෙන් බලපාන අවස්ථා ද බොහෝ විට දැකිය හැකි ය. මේවා අතර අප ජීවත් වන වටපිටාවෙන් හෙවත් සමාජයෙන්, ස්වකීයයන්ගෙන් හා එකට ජීවත්වන්නවුන්ගෙන්, ගුරුවරුන්ගෙන් හා මාධ්‍යවලින් කෙරෙන බලපෑම (brainwash) ස්වාධීන චිත්තනයට අවාසිදායක ලෙස බලපාන අවස්ථා එමට ය. මේ හැරුණ විට සමාජයේ යම් යම් පිළිගැනීම් යුගල වශයෙන් (හොඳ-නරක, නින්දා-ප්‍රශංසා ආදී ලෙස) පිළිගැනීමට ඇති හුරුකම (tendencies to think in binaries) නිදහස් මතධාරියකු ලෙසට ඉදිරිපත් වීමට ඊහෝ පූර්වචිත්තකයකු වීමට ඇති බිය, තමා අදහනු ලබන ආගමෙන් කරනු ලබන බලපෑම්, ස්වාර්ථවාදය (egocentrism) නිසා සහ ස්ව කැමැත්ත හා අභිරුචිය විමර්ශනාත්මක චිත්තනය සඳහා සෘණාත්මකව බලපෑම් එල්ල කරයි.

යාවජීව අධ්‍යාපනය (Lifelong Learning)

ඉහතදී ද සාකච්ඡා කළ ආකාරයට යාවජීව අධ්‍යාපනය (lifelong learning) හා තොරතුරු සාක්ෂරතාව අතර ඇත්තේ නොබිඳිය හැකි සහසම්බන්ධතාවකි. මක් නිසා ද යත් තොරතුරු සාක්ෂරතාවෙහි අවසන් පරමාර්ථය වන්නේ ද පුද්ගලයා යාවජීව විද්‍යාර්ථියකු කිරීම හෙයිනි. යාවජීව අධ්‍යාපනය යන්න අපරදිග සමාජයෙහි අධ්‍යාපනවේදීන් විසින් නව සංකල්ප (new concepts) හා එක්ව මීට දශක ගණනාවක සිට වඩා වර්ධනය කරන්නක් (Knapper and Cropley, 2000) වුවත් බොහෝ පෙරදිග හා අපරදිග ජාතීන්ට මෙය අලුත් සංකල්පයක් නොවේ. කෙසේ වෙතත් තොරතුරු සාක්ෂරතාව පිළිබඳ සාකච්ඡා කිරීමේ දී යාවජීව අධ්‍යාපනය යන්න ඉතාමත් විධිමත් අධ්‍යාපනික ක්‍රියාවලියක් මගින් බලාපොරොත්තු වන අවසන් ප්‍රතිඵලයයි. එමගින් පුද්ගලයා තුළ ඔහුගේ පෙර පාසැල් අවධියේ සිට විශ්‍රාමික අවධිය තෙක් විවිධ පාකාරයේ හැකියාවන් (abilities), දක්ෂතාවන් (skills), අභිලාෂයන් (interest), දැනුම (knowledge) මෙන් ම යෝග්‍යතාවන් (qualifications) අත්පත් කර ගැනීමේ දක්ෂතාවන් වර්ධනය කිරීම ද ඒවා යාවත්කාලීන කිරීම ද බලාපොරොත්තු වේ. මීට අමතර ව මෙමගින් පුද්ගලයා තුළ දැනුම් මූල දක්ෂතාවන් (knowledge based competencies) වර්ධනය කිරීමද ඒ ඔස්සේ දැනුම් මූල සමාජයේ (knowledge

based society) විවිධ ආර්ථික හා සමාජීය හැසිරීම් සමග සක්‍රීය ලෙස සහ සම්බන්ධ වීමට ද එහි නිෂ්ඨාව හෙවත් අවසන් ප්‍රතිඵලය ලෙස ඔහුගේ අනාගතය සාර්ථක හා සුරක්ෂිත එකක් කිරීම ද බලාපොරොත්තු වේ (European Society of Association Executives, 2007).

තොරතුරු සාක්ෂරතාව හා ජාතික අධ්‍යාපන ප්‍රතිපත්තිය

ඉහත විස්තර කර ඇත්තේ තොරතුරු සාක්ෂරතාවෙන් අනුනු පුද්ගලයකු තුළ තිබිය හැකි සුවිශේෂී හැකියාවන්, දක්ෂතාවන් හා ලක්ෂණ කිහිපයකි. මෙවැනි ගුණාංගයන් ගෙන් හෙබි පුද්ගලයකු සමාජයට දායක කිරීම සඳහා අප වත්මන් අධ්‍යාපන ක්‍රමය මගින් කෙතරම් පිටුබලයක් ලැබේ ද යන්න ගැටලු සහගත ය. ශ්‍රී ලංකාවේ අධ්‍යාපන පද්ධතිය සඳහා නිදහස් අධ්‍යාපනය හඳුන්වා දුන් අවධියේ සිට ප්‍රාථමික හා ද්විතීයික අධ්‍යාපනය සඳහා අධ්‍යාපනික ප්‍රතිසංස්කරණ සිදුකර ඇති වාර ගණන අති මහත්ය. විෂයමාලා සංශෝධන කර ඇති වාර ගණන ද එතරම් ම විශාල ය. අඩුම තරමින් අධ්‍යාපනයේ නියුතු ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවන් තුළ තොරතුරු සාක්ෂරතාවෙහි ප්‍රාථමික ලක්ෂණ හෝ සංවර්ධනය කිරීම සඳහා කෙතරම් ප්‍රමුඛත්වයක් ඉහත දැක්වූ ප්‍රතිසංස්කරණ හෝ සංශෝධන වලින් ලබා දී ඇත් ද යන්න ද ගැටලු සහගත ය.

ප්‍රාථමික හා ද්විතීයික අධ්‍යාපනයේ මෙන් නොව තෘතීයික අධ්‍යාපනයේ (විශේෂයෙන් ම විශ්වවිද්‍යාල අධ්‍යාපනයේ) අධ්‍යාපනික ප්‍රතිසංස්කරණ හා විෂයමාලා සංශෝධන නිරන්තර සිදු වන්නේ ඒ ඒ විශ්වවිද්‍යාලය සඳහා අධ්‍යාපනික ප්‍රතිසංස්කරණ හා විෂයමාලා සංශෝධන සඳහා පූර්ණ බලතල හිමිව ඇති හෙයිනි. එහෙත් සියලු ම විශ්වවිද්‍යාලවල සහ උසස් අධ්‍යාපන ආයතනවල ඉගැන්වෙන පාඨමාලා පිළිබඳ ව විමර්ශනය කිරීමේ දී පැහැදිලිව පෙනී යන සත්‍යයක් වන්නේ එකී පාඨමාලා සඳහා තොරතුරු සාක්ෂරතාවේ මූලිකාංග හෝ අන්තර් ගත කර නොමැති බවයි.

උසස් අධ්‍යාපනයේ සුවිශේෂී ආයතන පද්ධතියක් වන විශ්වවිද්‍යාල සඳහා ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවන් තෝරා ගන්නේ අතිශයින් තරගකාරී විභාගයක් වූ අධ්‍යාපන පොදු සහතික පත්‍ර උසස් පෙළ විභාගයෙන් විශ්වවිද්‍යාල සඳහා සුදුසුකම් ලබන ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවන් සුළු පිරිසක් පමණි. සැබැවින් ම එසේ තෝරාගන්නා ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවෝ ඉතා දක්ෂයෝය. එහෙත් පාසැල් අධ්‍යාපනය නිමවා උසස් අධ්‍යාපනයට පැමිණෙන ඔවුන්ගෙන් කෙතරම් පිරිසක් තවමත් අප සාම්ප්‍රදායික අධ්‍යාපන ක්‍රමය වන ගුරුවරයා ලබා දෙන සටහන් පාඩම් කිරීමේ ක්‍රමයෙන් බැහැරව තොරතුරු ගවේෂණයේ යෙදෙනවා ද යන්න ප්‍රබල ගැටලුවකි. අදටත් විශ්වවිද්‍යාල අධ්‍යාපනයේ දී දැකිය හැක්කේ බොහෝ විට සටහන් පාඩම් කරන ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවන් ය. ඊට අමතර ව යම් ප්‍රමාණයකට පොත්පත් පරිහරණය කරනවා නම් ඒ ආචාර්යවරුන් නිර්දේශ කරන අනිවාර්ය පාඨ ග්‍රන්ථ පමණි. රජය උසස් අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය හරහා විශ්වවිද්‍යාල පුස්තකාල සම්පත් (මුද්‍රිත හා විද්‍යුත් මාධ්‍ය) මෙන් ම අන්තර්ජාල පහසුකම් වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා වාර්ෂික ව විශාල මුදලක් වැය කරයි. එහෙත් එකී සම්පත් අප ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවන් කෙතෙක් දුරට ඵලදායී ලෙස යොදා ගන්නවා ද යන්න ඉතාම ගැටලු සහගත ය. එසේ නම් අප අධ්‍යාපන ක්‍රමයේ ඇති වූ යම් විශාල වැරද්දක් කොතැනක හෝ ඇත.

උසස් අධ්‍යාපනයේ නියැලෙන ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවන්ගෙන් විද්‍යාමාන වන ඉහත අඩුපාඩුකම් ප්‍රාථමික හා ද්විතීයික අධ්‍යාපන ක්‍රමයේ ප්‍රතිබිම්භයකි. තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවේ මූලිකාංග ප්‍රාථමික හා ද්විතීයික අධ්‍යාපනයේ විෂයමාලා අතර අන්තර්ගත ව ඇත්නම් මුල් අවධියේ සිට ම ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවෝ විෂයගත හා විෂය පරිබාහිර තොරතුරු සමග තම අධ්‍යාපනය හැඩ ගස්වා ගනිති. ගුරු පුස්තකාලයාධිපතින් හා පාසැල් ආචාර්ය මණ්ඩලය තුළ ඇති සහයෝගය (collaboration) ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවන් පුස්තකාලයට පමණක් නොව පුස්තකාල සම්පත් වලට ද ආකර්ෂණය කරවීමට හේතු වේ. මෙමගින් ගුරු පුස්තකාලයාධිපතින්ට ආචාර්ය මණ්ඩලයේ ද සහයෝගය සහිත ව ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවන් තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවේ මූලිකාංගවලට පහසුවෙන් හුරුකළ හැක. ප්‍රාථමික අධ්‍යාපන අවධියේ සිට ශිෂ්‍ය ශිෂ්‍යාවන් තොරතුරු දක්ෂතාවට හුරු කිරීම මගින් උසස් අධ්‍යාපනයේදී වඩාත් සංකීර්ණ තොරතුරු දක්ෂතාවන්ට හුරු කිරීමට අවශ්‍ය පසුබිම සැකසෙනවා පමණක් නොව තොරතුරු දක්ෂතාවෙන් අනුන පුද්ගලයකු සමාජයට මුදා හැරීමේ අවස්ථාව ද සැළසේ.

සමස්තයක් ලෙස ගත්විට වර්තමානයේ තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව සම්බන්ධ ව අප අධ්‍යාපන ක්‍රමයේ ඇති වැද්දේ ප්‍රාථමික අධ්‍යාපනය හා ද්විතීයික අධ්‍යාපනය මත පමණක් අන්තර්ගත වුවක් නොව තෘතීයික අධ්‍යාපනය තුළ ද අන්තර්ගතවුවකි. නැතහොත් සමස්ත අධ්‍යාපන ක්‍රමය පුරා පැතිරී පවතින්නකි. මෙයට පිළියම් යෙදිය යුත්තේ ප්‍රාථමික අධ්‍යාපනය හා ද්විතීයික අධ්‍යාපනය වෙත ම ප්‍රපංචයක් වශයෙන් හා තෘතීයික අධ්‍යාපනය නැතහොත් උසස් අධ්‍යාපනය වෙත ම ප්‍රපංචයක් ලෙස සැළකීමෙන් නොව ප්‍රාථමික අධ්‍යාපනයේ සිට විශ්වවිද්‍යාල අධ්‍යාපනයේ අවසන් වසර දක්වා පමණක් නොව සමහර විට දර්ශන විශාරද උපාධිධරයකු බිහි කරන තෙක් සියලු අදියරයන් එකම දම්වැලක පුරුක් සේ සහසම්බන්ධ කිරීමෙනි. මෙහිදී අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශ වලට හා එහි නිලධාරීන්ට, සරසවිවලට, පාසැල් වලට හා පුස්තකාලයාධිපතිවරුන්ට තනි තනිව කළ හැකි යමක් නොමැත. එහෙත් මෙකී සියලු ම ඒකකයන් හා පුද්ගල්‍යන් වෙන් වෙන් වශයෙන් තොරතුරු සාක්‍ෂරතා වටිනාකම මෙන් ම, තොරතුරු සාක්‍ෂරතාවෙන් අනුන ජාතියක් ගොඩනැගීමේ අවශ්‍යතාව තේරුම් ගැනීම මෙකී අභියෝගය ජය ගැනීමේ ප්‍රථම පියවර වනවාට කිසිදු සැකයක් නැත. එමෙන් ම මෙකී සියලු ඒකකයන්ගේ එකතුව මගින් ගොඩනැගෙන එක් ඒකකයක් මගින් කරනු ලබන විෂයමාලා සැළසුම් කිරීම, ප්‍රතිපත්ති සැකසීම, පුස්තකාලයාධිපතින් පුහුණු කිරීම මෙන් ම තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව පිළිබඳ නිරන්තර පර්යේෂණ කිරීම, මෙකී විෂයෙහි ඉගැන්වීම් සහ ඉගැනීම් යන අංශ දෙකෙහි ම සාර්ථකත්වයට බලපාන ප්‍රධාන සාධකය වනවා ඇත.

නිගමනය

අභිනවයෙන් ජාතික අධ්‍යාපන ප්‍රතිපත්තියක් සැකසීමේදී හා පාසැල් විෂය මාලා සංවර්ධනයේදී තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව නම් විෂය කෙරෙහි සුවිශේෂත්වයක් දැක්වීමට සියලු වගකිවයුතු පාර්ශවයන්ගේ අවධානය ලක්විය යුතු ය. මෙහිදී පාසැල් විෂය මාලාවට විෂයයක් වශයෙන් ද උසස් අධ්‍යාපනයේ ලකුණු ලබා දෙන (credit) ප්‍රධාන විෂයයක් වශයෙන් ද තොරතුරු සාක්‍ෂරතාව ඇතුළු

කිරීමේ හැකියාව ශක්‍යතා අධ්‍යයනයක් (feasibility study) මගින් නිශ්චය කළ හැක. විෂය මාලා සංවර්ධනය කිරීමේදී උසස් අධ්‍යාපන ආයතන පුස්තකාලයාධිකාරීන්ට සුවිශේෂ වැඩ කොටසක් ඉටු කළ හැකි අතර උසස් අධ්‍යාපන අංශයෙන් විශ්වවිද්‍යාල ප්‍රතිපාදන කොමිෂන් සභාව හා අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය වෙනුවෙන් ජාතික අධ්‍යාපන ආයතනය වැනි ආයතනයවලට සම්බන්ධීකරණය සැපයිය හැකි ය. පුහුණු ආචාර්යවරුන්ගේ හිඟය පියවනු වස් උසස් අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශය මගින් පළමු ව විශ්වවිද්‍යාල පුස්තකාලයාධිකාරීන් විධිමත් වැඩපිළිවෙලක් මගින් තත් විෂයෙහි පුහුණු කරවීම ද දෙවනුව ඔවුන් ලවා ගුරු පුස්තකාලයාධිපතින් විශාල වශයෙන් පුහුණු කිරීම ද කළ හැක. මෙහිදී කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලයේ ජාතික පුස්තකාල හා විද්‍යාපන විද්‍යා ආයතනයට හා කැළණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ පුස්තකාල හා විද්‍යාපන විද්‍යා අධ්‍යයන අංශයට හෝ ඒ සඳහා පිහිටුවන වෙනත් ආයතනයකට සම්බන්ධීකරණය සැපයිය හැකි ය.

පරිශීලිත මූලාශ්‍රය

American Association of School Librarians (AASL) & Association for Educational Communications and Technology (AECT) (1998) *Information literacy standards for student learning*. Chicago: American Library Association, URL (Retrieved March 17, 2012): http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/aasl/guidelinesandstandards/informationpower/InformationLiteracyStandards_final.pdf

American Library Association (1989) *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*. Chicago, URL (Retrieved March 26, 2012): <http://www.acrl.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/whitepapers/presidential.cfm>

Anderson, M., Nayar, P.K. and Sen, M. (2008) *Critical thinking, academic writing and presentation skills*. Noida: Dorling Kindersley (India) Pvt. Ltd.

ANZIIL (2004) *Australian and New Zealand information literacy framework: principles, standards and practice*. 2nd edn: Alan Bundy (ed.), Adelaide: Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, URL (Retrieved February 04, 2012): <http://www.anziil.org/resources/Info%20lit%202nd%20edition.pdf>

Association of College and Research Libraries (ACRL) (2000) *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. Chicago, IL: ACRL, URL (Retrieved March 08, 2012): <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracyCompetency.cfm>

Behrens, S. J. (1994) "A conceptual analysis and historical overview of information literacy", *College and Research Libraries*, 55(4): 309-322.

- CAUL (2001) *Information literacy standards*. 1st edn. Canberra: Council of Australian University Librarians, URL (Retrieved March 14, 2012): http://ilp.anu.edu.au/Infolit_standards_2001.html
- Chopra, H.R. (2001) *User education: training the librarians to use new technologies in the developing countries*, Proceedings of the 67th IFLA Council and General Conference (August 16-25). The Hague: IFLA, URL (Retrieved April 22, 2012): <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/072-126e.pdf>
- CILIP (Chartered Institute of Library and Information professionals) 2004, *Information literacy: Definition*. URL (Retrieved February 21, 2012): <http://www.cilip.org.uk/get-involved/advocacy/learning/information-literacy/Pages/definition.aspx>
- Cody, D.E. (2006) 'Critical Thoughts on Critical Thinking', *The Journal of Academic Librarianship*, 32(4): 403-407.
- Downard, K. (1992) 'User Education in Academic Libraries', *Library Management*, 13(3): 29-38.
- Doyle, C.S. (1992) *Outcome measures for information literacy within the national education goals of 1990*. Final Report to National Forum on Information Literacy, (ED 351033), URL (Retrieved April 28, 2012): <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED351033.pdf>
- European Society of Association Executives (2007), *What is Lifelong learning? The view from European Commission*. URL (Retrieved April 28, 2012): http://www.esae.org/articles/2007_08_005.pdf
- Horton, F.W. (2007) *Understanding Information Literacy: A Primer*. Edited by the Information Society Division, Communication and Information Sector, Paris: UNESCO.
- Jayatissa, L.A. (2008) 'Developing information literacy skills at the University of Kelaniya -starting points', *LINK Connecting Commonwealth Librarians*, 4(August): 6-7.
- _____ (2009) "A multifaceted program for information skills development: University of Kelaniya", *Journal of the University Librarians Association of Sri Lanka*, 13(special issue): 5-22.
- Knapper, C.K. and Cropley, A.J. (2000) *Life Long Learning in Higher Education*. 3rd edn. London, Kogan Page.
- Mashroofa, M.M. (2009) "New vistas of information literacy education: A case from South Eastern University", *Journal of the University Librarians Association of Sri Lanka*, 13 (special issue): 23-36.

- MMU (2005/6) *Information Literacy: a literature review*. Manchester Metropolitan University, Department of Information and Communication , URL (Retrieved April 21, 2012): <http://www.learnhigher.mmu.ac.uk/research/InfoLit-Literature-Review.pdf>
- Naidu, R.S. (1988) "User education through audio visual aids in academic libraries", in N.R. Satyanarayana (ed.) *User education in academic libraries*, New Delhi: Ess and Ess Publication.
- Rader, H.B. (1997) "Educating students for the information age: The role of the librarian", *Reference Services Review*, 25 (2): 47-52.
- Ranaweera, P. (2010) 'Information literacy programs conducted by the universities in Sri Lanka', *Journal of the University Librarians Association of Sri Lanka*, 14: 61-74.
- Rockman, I.F. (2003) "Information literacy: a worldwide priority for the 21st century", *Reference Service Review*, 31(3): 209-210.
- Seaman, N. H. (2001) *Information Literacy: A Study of Freshman Students' Perceptions, with Recommendations*. Ph.D. Dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University, URL (Retrieved February 02, 2012): <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-05142001-104550/unrestricted/Seamans.pdf>
- Seneviratne, T.M. (2009) "Going the extra mile: Information skills development at University of Moratuwa", *Journal of the University Librarians Association of Sri Lanka*, 13(special issue): 37-52.
- Snavey, L. (2002) *Information literacy standards for higher education: an international perspective*. Paper presented at the 67th IFLA Council and General Conference, August 16-25, 2001. The Hague: International Federation of Library Associations, URL (Retrieved May 17, 2012): <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/073-126e.pdf>
- The Prague declaration: Towards an information literate society (2003)*. Washington: National Commission on Library and Information Science; National Forum on Information Literacy & UNESCO. URL (Retrieved May 17, 2012): <http://www.nclis.gov/libinter/infolitconf&meet/post-infolitconf&meet/post-infolitconf&meet.html>
- Virkus, S. (2003) "Information Literacy in Europe: A literature review", *Information Research*, 8(4) URL (Retrieved May 09, 2012): <http://informationr.net/ir/8-4/paper159.html>

Wijetunge, P. and Alahakoon, U.P. (2005) “Empowering 8: the Information Literacy model developed in Sri Lanka to underpin changing education paradigms of Sri Lanka”, *Sri Lanka Journal of Librarianship & Information Management*, 1 (1): 31-41.